

Aurrekontuen murrizketarik ez: fiskaltasuna aldatu eta gastu soziala handitu

SARRERA

Egungo egoera ekonomikoaren aitzakia erabiltzen da aurrekontuak murriztu behar direla esateko, eta horretarako oinarritzat ezbairik ez duen zerbait hartzen da: diru-sarrera publikoen jaitsiera.

Halere, gogoratu beharra dago diru-sarrera eta gastuen arteko erlazioak taxutzen duela herri-administrazioen politika. Gaur inoiz baino areago nabarmendu behar da korrelazio hori, eta aurre egin behar diogu mezu ofizialari, gastu publikoa gutxitzea beste biderik ez dela geratzen dioen mezu horri. Areago, gastu publikoa murrizteak egoera ekonomikoa okertzen du, eta gastua era egokian gehitzea lagungarri izango litzateke ekonomiari bultzada positibo bat emateko.

Agiri honen asmoa argia da, herri-administrazioek dituzten baliabideei buruzko hausnarketa eta eztabaidan ekarpen bat egitea, baita baliabide horien erabilpenari buruz ere, murriztearen aurkako gure jarrera datu eta egintzekin defendatu ahal izateko.

POLITIKA PUBLIKOAK: AURREKARIAK ETA EGUNGO EGOERA

Ondoren administrazioen politika publikoen zenbait baliabide aztertuko ditugu, hain zuzen gastu publikoa, diru-sarrera publikoak, bien arteko erlazioa (aurrekontu-saldoa) eta zor publikoa.

1. Gastu publikoaren politika murriztailea

Azken urteotako aurrekontu-politikaren oinarria gastu maila apala izan da, eta horrek gizarteko funtsezko beharrianak baliabiderik gabe utzi ditu (etxebizitza, hezkuntza, gizarte-zerbitzuak, osasungintza, etab.).

Eusko Jaurlaritzaren 2010rako aurrekontua onartu zenean, uneko beharrian ekonomiko eta sozialen aurkakoa zen, %0,9 jaisten baitzen 2009ko gastu estimatuarekiko. Beraz, ekonomiaren atzeraldi betean, Jaurlaritzak erabakia hartu zuen: 2010an kontrapisu gisa jokatzeko inongo borondaterik ez zeukan, sektore pribatuaren beheraldia nabarmena izanagatik.

ELAk iragarri zuen aurrekontu-politika honekin gizarte-gastua eta eskubide sozialak murriztu egingo zirela, eta langabezia areagotu.

2. Zerga-politika zentzugabea

ELAk hamaika bider salatu izan du Hego Euskal Herriko erakundeen zerga-politikaren nondik norakoa. Ez diote iruzur fiskalari ekin, errenta altuen, enpresen eta kapitalaren gaineko zergak zeharo murriztu dituzte, eta ondare-zerga kendu egin dute.

Politika honen adibideak honakoak ditugu:

- PFEZ 11 puntu murriztu dute errentarik handientzat, %56tik 45era EAEn eta %53etik 42ra Nafarroan.
- PFEZaren progresibitatea desagertu egin da laneko ez diren errentetan.
- Hego Euskal Herrian Laneko errentek PFEZean aitortzen duten batezbesteko diru-sarrera (21.000 euro) jarduera enpresarial edo profesionaletako zergadunena baino 9.000 euro handiagoa da. Bi taldeon arteko aldea areagotu egin da.
- Sozietateen gaineko Zergaren tipo nominala jaitsi egin dute, Nafarroako %35 eta EAeko %32,5etik %28ra (eta are gehiago, enpresa tamainaren arabera).
- Ondare-zerga, errenta altuei ezartzen zaiena, desagertarazi egin dute.

Kontzertu eta Hitzarmen Ekonomikoa enpresaburuen eta kapitalaren interesak asetzeko erabili izan dituzte. Agintzen dutenek, orain eta lehen, euren zerbitzutan egin dute lan. Horrela, urteotan milaka milioi euro gutxiago bildu dira, eta milioi horiek erabili egin behar ziren EBko batez besteko gizarte-babes mailaren antzekoa iristeko.

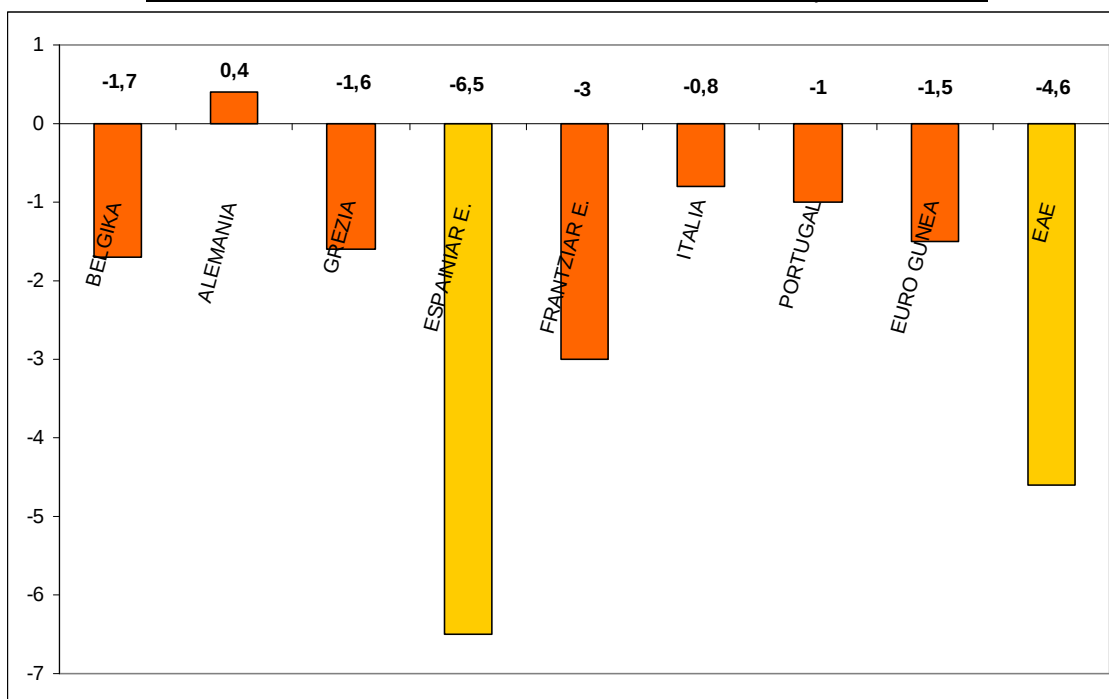
Errenta altuen eta kapitalaren gaineko zergak kentzearekin baliabide publikoak zeharo urritu dira, eta horrek eragin du administrazioen egungo finantza-egoera.

Berez, Eurogunearen atzekaldean gaude presio fiskalari dagokionez. Espainiar estatuan 2009. urterako BPGren %30,6ko presioa aurrikusten da, 8,1 puntu gutxiago euroguneako batz bestekoa baino. Ohikoa da ere Hego Euskal Herriko presio fiskala espainiar estatuarena baino txikiagoa izatea.

Espainiar estatuan eta Hego Euskal Herrian oso sarri aipatzen den argudio bat da ogasunek biltzen duten dirua gutxitzea egoera ekonomikoaren ondorio izan dela. Haatik, EBko datuek erakusten digute EAeko eta espainiar Estatuko jaitsiera Batasuneko beste toki batzutan baino askoz handiagoa izan dela, beste herrialdeetan krisia berton baino larriagoa izan den arren. Beraz, biltzen den dirua asko jaisteak zerikusi handiagoa du ezarritako zerga-politikarekin eta iruzur fiskala gehitu izanarekin, ez beste zergati batzuekin.

2007tik 2009ra bitartean presio fiskala espainiar Estatuan erori da gehien, BPGaren 6,6 puntu. EAEn (Nafarrokako ez dugu informaziorik oraindik) itunpeko zergen presio fiskala BPGaren %20,9tik %16,3ra jaitsi da (4,6 puntu, eta horiei gehitu beharko genioke itunpeko ez diren zergetako diru-sarreraren murrizketa; hauei buruzko informaziorik ez daukagu oraino). Alabaina, eurogunean batez besteko jaitsiera 1,6 puntu besterik ez da izan. Alemania aipagarria da, izan ere 2009ko presio fiskala 2007koa baino apur bat handiagoa izan baita.

PRESIO FISKALAREN BILAKAERA. EUROGUNEA, 2007-2009

Iturriak: Eurostat, Europako Batzordea

3. Etengabeko superabita

Urte jakin bateko diru-sarrera eta gastuen arteko emaitzak ematen du administrazioen aurrekontu-saldoa. 1998 eta 2007 bitarteko hamarraldian saldo honek **superabita** eman du Eusko Jaurlaritzari eta EAEko foru-aldundiei dagokienez, eta defizita, berriz, 2008an eta 2009ko hirugarren hiruhilekoan (daukagun azken datua). Ondorioz, epealdi honetan metatu den aurrekontu-saldoak 4.457 milioi euroko **superabita** ematen du. Horrenbestez, aurrekontu-defizita aski fenomeno berria dugu euskal administrazioen historian.

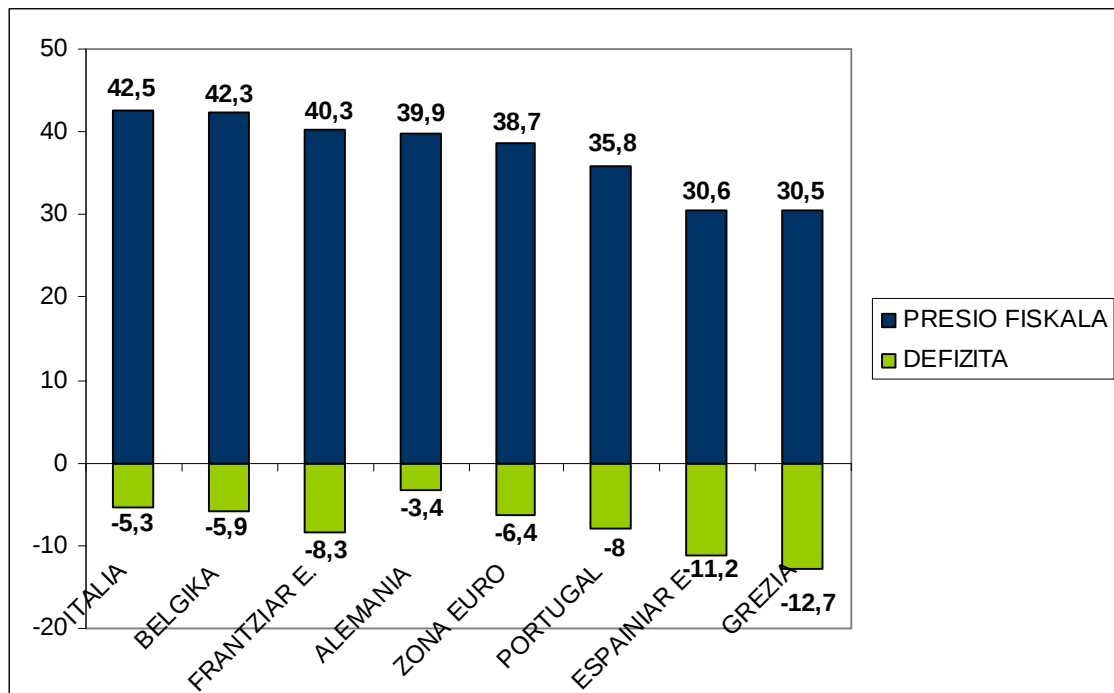
Nafarroako egoera berdintsua da, 2000 eta 2008. urte artean Nafar Gobernuak metaturiko superabita 291,2 miloi eurotakoa baita.

Defizit publiko handia izan da gastu publikoa murrizteko Exijentzia plazaratzeko argudio nagusia. Halere, defizitaren aitzakiatik haratago joan behar da, eta defizitak diru-sarrera publikoekin duen lotura aztertu beharra dago. Hain zuzen, ondorengo grafikoak argi erakusten du presio fiskala zenbat eta txikiagoa, defizit publikoa are handiagoa izaten dela.

Euroguneko estatu nagusien artean (Belgika, Alemania, Grezia, espainiar Estatua, frantses Estatua, Italia eta Portugal, eta horiekin batera, euroguneko batezbestekoa), defizit publikorik handiena (espainiar Estatuak BPGaren %11,2 eta Greziak %12,7) eta zerga-presiorik txikiena eskutik doaz (BPGaren %30,6 eta %30,5, hurrenez hurren). Hots, espainiar Estatuko edo Hego Euskal Herriko

defizita presio fiskal arinaren ondorio argia da, eta ez gastu handiegiak eragina.

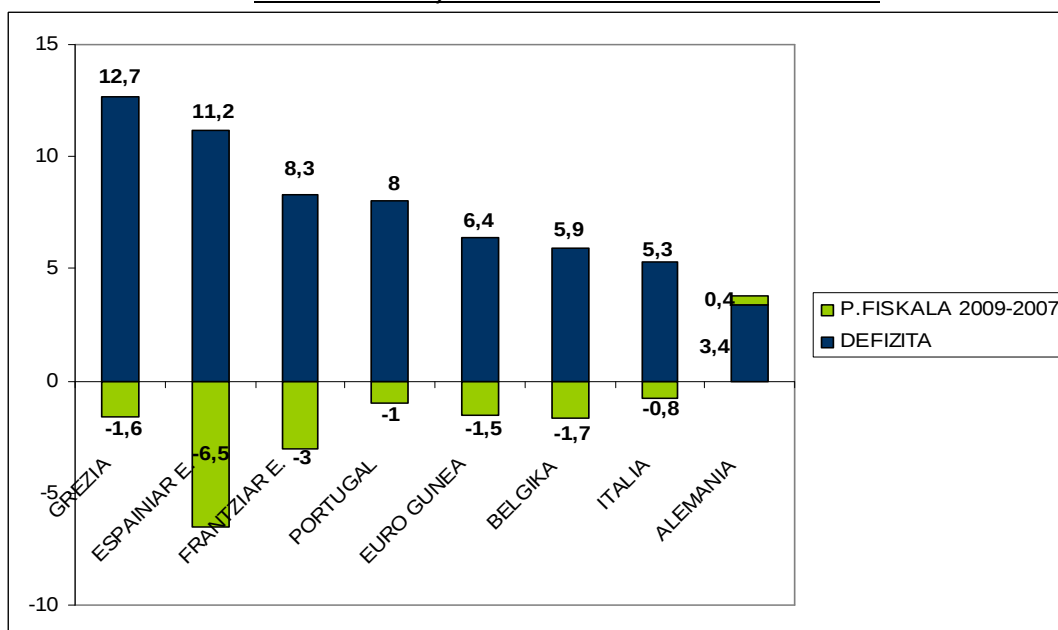
DEFIZIT PUBLIKOA ETA PRESIO FISKALA (BPG %).
EUROGUNEA, 2009RAKO AURREIKUSPENAK

Iturria: Europako Batzordea

Ondoko grafikoa ere ikus daiteke presio fiskalaren bilakaera eta defizit publiko maila lotuta daudela; honek frogatzen du defizit publikoaren gehikuntza batik bat presio fiskala gutxitu izanaren ondorio dela.

DEFIZIT PUBLIKOA ETA PRESIO FISKALAREN BILAKAERA (BPG %).
EUROGUNEA, 2009RAKO AURREIKUSPENAK

Iturriak: Europako Batzordea, Eurostat

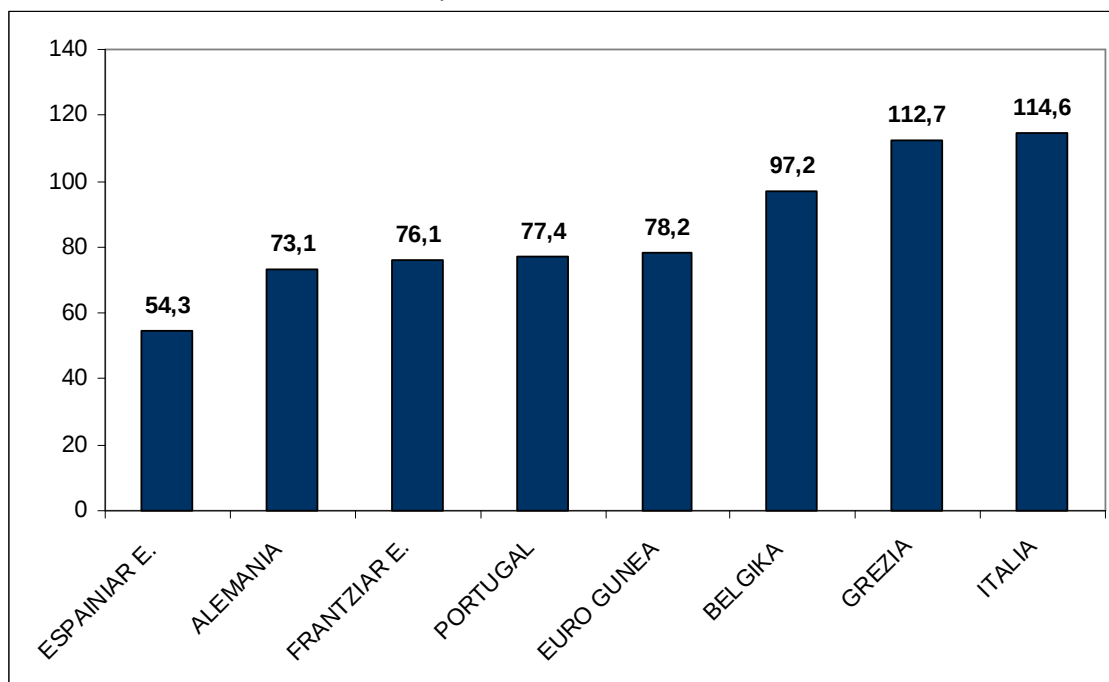
4. Zor publiko gero eta txikiagoa

EAEko administrazioen superabit handiak zor publikoa murrizteko erabili izan dira, ia bera desagertzeraino. Espainiako Bankuaren arabera, Eusko Jaurlaritzaren **zor publikoa** BPGaren %3,8 adina besterik ez da, estatuko autonomia guztietako txikiena (Nafarroan zorra zerbait handiagoa da, BPGaren %6,2).

Hego Euskal Herriko erakundeek **zor publikoa** barregarria da EBko zor mailarekiko; EBko Itunak gehieneko muga %60an ezarri zuen.

Zehazki, txosten honetan erreferentziatzat hartutako estatuak, denek dute zor handiagoa era nabarmenean.

GOBERNUEN ZORRA OROTARA (BPG %).
EUROGUNEA, 2009RAKO AURREIKUSPENA.

Iturria: Europako Batzordea

EGOERA BERRIA. MURRIZKETA GEHIAGO

Arestian aipatutakoa ez da dena; oraingo egoera ikusirik, Eusko Jaurlaritzak aurrekontuekiko bi erabaki hartu ditu: 2010rako aurreikusitako gastua murriztea eta zor publikoa jaulkitzeko ahalmenari uko egitea. Bi erabakiak aztertuko ditugu ondoren.

1. Aurrekontuak doitzeko plana, 2010rako onartu zen gastua murrizteko.

Eusko Jaurlaritzak iragarri du Espainiako gobernuarekin akordio bat lortu duela, EAEn aurrekontua doitzeko plan bat ezartze aldera; oraingoz planaren edukiak ez ditugu ezagutu. Daturik ezean, halere, salatzekoa da jokatzeko modua (gastua isilpean murriztu nahi dute, eztabaida politiko eta soziala saihestuz) eta horren ondorioak (enpleguan eta defizit sozialetan izango diren ondorioak larriagotu egingo dira).

Beraz, Lopezen gobernuak Madrilen sinatu duen akordioa antidemokratikoa eta neoliberala da, eta Zapateroren gobernuaren erabakiari -krisia langileok ordaindu behar dugula, alegia- babesa ematen dio.

2. Erabakitzeke ahalmenari uko egitea, zor publikoa jaulkitzeari buruz.

2009ko ekainean, Eusko Jaurlaritza estatuko Zerga- eta Finantza-Politikako komitean parte hartzen hasi zen, eta beronek autonomia-erkidegoentzako aurrekontuentzako defizit muga ezarri zuen, BPGaren %2,5 2010rako (2011rako %1,7 eta %1,3 2012rako). ELAk salatu zuen Jaurlaritzak bere borondatez onartzen duela muga hori, komite haren erabakiak ez baitira EAerako bete beharrekoak. Bere eskumenei horrela uko egitea onartezina da, Jaurlaritzaren aurrekontu-politika Espainiako gobernuaren erabakien menean jartzen baita.

Jaurlaritzak erabaki honekin zorra gehitzeko aukera baztertzen du. Espainiako gobernu eta Gasteizkoa eztabaidan ari dira Jaurlaritzak 2010an zenbateko zor publikoa jaulki dezakeen. Izan ere, Eusko Jaurlaritzak onartu egin baitu defizitaren muga BPGaren %2,5ean dagoela, eta Espainiako gobernuak eman behar diola zorra saltzeko baimena.

ELAREN PROPOSAMENAK

ELAk arbuiatu egiten ditu gastua murrizteko iragarri diren erabakiak. Azken urteetako ildo beretik doaz, eta berriz ere murriztu nahi dituzte herritarren eskubideak, batez ere sektorerik ahulenenak.

Diru-sarrera eta gastu politikak goitik behera aldatu behar dira, honako puntuetan oinarrituta:

1. Zerga-politiken eta gastu publikoaren inguruko parte hartze demokratikoa eta eztabaida soziala.

Defizit demokratiko izugarria daukagu. Zerga- eta aurrekontu-politikak elite baten esku daude, eta elite horrek ez du informaziorik ematen, ez politika horien inguruko eztabaida edo definizioan parte hartzea bideratzen. Aldaketa eskatzen duten iritziz kritikoak baztertu eta isilarazi nahi dituzte, aukera hori beharrezkoa eta egingarria den arren.

Beraz, ezinbestekoa da informazio bideak irekitzea (politika gardenagoa eginez eta datu gehiago emanez) eta gizartearen parte hartzea sustatzea, politika publikoak erabakitzerakoan.

2. Zerga-politikaren aldaketa

ELAren proposamena biltzen den dirua gehitzea da, diru-sarrera handien eta kapitalen gaineko presio fiskala handituz, honako erabakiekin:

1. Soldatapeko ez diren errentetan dagoen iruzur fiskalaren kontrako borroka. Horretarako errenta hauek guztiak iruzurra iraungi baino lehenago ikuskatu beharra dago.

2. PFEZeant:

- Zergaren progresibitatea areagotu, tipo marjinala %56raino igota.
- Zerga honetan errenta guztiei tratu bera eman, kapitalek, jarduera enpresarial eta profesionalek duten pribilegioa deuseztatuta.

3. Sozietateen Zergako tipo nominala %35eraino gehitu eta zerga-aringarriak zeharo murriztu.

4. Ondare-zerga berrezarri.

5. Ondare handia dutenek erabiltzen duten ingeniarietza fiskala desagerrarazi.

Zerga bidez biltzen den diru kopurua handituz gero, gastu publikoa ez litzateke murriztu beharko, eta gainera zorrak gastua bera indartzeko aukera legoke: honek sendotu egingo luke administrazioari dagokion egitekoa, aberastasuna birbanatzea, eta hori inoiz baino behar handiagoa da oraintxe.

3. Gizarte-gastua gehitu

Hego Euskal Herriko gizarte-babeseko gastua %50 gehitu behar da EBko batez besteko mailara heltzeko. Europa mailan azkenetakoak gara gastu publikoari dagokionez osasungintzan, hezkuntzan, zerbitzu sozialetan, pentsioetan, etab.

Gastu sozialak herritarren bizi-kalitatea hobetzen du, eta administrazioek beste kontu batzutan (azpiegituretan, adibidez) egiten duten gastuak baino lanpostu gehiago sortzeko aukera ematen du; hori litzateke benetan gizarte-eredu iraunkorra.

4. Defizit publikoa eta zor publikoa

Erkidego eta Nafarroako gobernuek bere kabuz erabaki behar dute defizita eta zorraren maila, espainiar eremuan hartutako erabakiei men egin gabe.

Abagune honetan baliatu behar den marjina handia dago Eusko Jaurlaritza eta Nafar Gobernuaren defizita eta zor publikoa handitzeko.